

'Leiden is een onlosmakelijk onderdeel van de meest invloedrijke zeereis in de geschiedenis'

Leiden is uitgenodigd voor een feestje

De Pilgrim Fathers die vier eeuwen geleden naar de Nieuwe Wereld voeren, verbleven geruime tijd in Leiden. De stad heeft weinig met die geschiedenis.

TEKST **Dora Rovers**

Het duurt nog even, maar Groot-Brittannië en de Verenigde Staten zijn al druk bezig met de voorbereidingen voor een grote internationale viering van de historische reis van de Pilgrim Fathers. In 2020 is het 400 jaar geleden dat de Engelse protestanten met de Mayflower van Plymouth in Engeland naar de 'Nieuwe Wereld' voeren, om in het Amerikaanse Plymouth een kolonie te stichten. Ze gelden als de *founding fathers* van de Verenigde Staten.

In de geschiedenis van die Pilgrim Fathers speelt Leiden een belangrijke rol: de Pilgrim Fathers woonden er elf jaar, omdat ze in hun eigen land vanwege hun geloof werden bedreigd. De groep gelovigen had zich afgesplitst van de Engelse staatskerk, omdat die de Reformatie niet juist zou interpreteren. In het tolerante Leiden, dat blij was met iedereen die kon komen werken in de lakenindustrie, kochten de Pilgrim Fathers een lap grond en bouwden er 21 huisjes.

Maar of Leiden meedoet aan de 'Mayflower 400'-herdenking is nog de vraag. "Mijn opdracht is de haalbaarheid van zo'n viering in Leiden na te gaan", zegt Michaël Roumen, die is aangesteld als kwartiermaker voor de gemeente Leiden. Hij is de eerste om toe te geven dat de moderne Leidenaar weinig affiniteit lijkt te hebben met de lotgevallen van de Pilgrim Fathers uit het Leiden van de Gouden Eeuw.

Dat is in de Verenigde Staten wel anders: liefst een op de vier Amerikanen denkt van de Pilgrim Fathers af te stammen.

Het gastenboek van het American Pilgrim Museum in een van de historische steegjes van Leiden weerspiegelt deze vooral overzeese 'belangstelling voor de religieuze vluchtelingen in de zeventiende eeuw. De helft van de tweeduizend mensen die jaarlijks de twee vertrekken aan de Beschuitsteeg bezoeken is Amerikaans of Brits. De opmerkelijke tentoonstellingsruimte – je moet buitenom om van de ene in de andere kamer te komen – is aanzienlijk minder in trek bij Nederlanders. Die vormen een kwart van het aantal belangstellenden.

Kaarslicht

Het is dan ook een Amerikaan van geboorte, Jeremy Bangs (70), die het Pilgrim Museum in stand houdt. Bij opening ontsteekt de Leidse historicus een aantal kaarsen en doet flink wat lampen aan. Het daglicht dringt onvoldoende door in de lage kamers met glas-in-loodramen om het op de zeventiende eeuw geïnspireerde interieur te kunnen zien. Dat geeft een beeld van het dagelijkse leven van de Pilgrim Fathers.

Het hoekpand waarin Bangs zijn museum heeft gevestigd, is nooit door de Engelse gezinnen bewoond, maar is er indirect mee verbonden. "Minstens een van de leiders van de Pilgrim Fathers moet hier in 1609 zijn geweest", vertelt de oprichter, beheerder en de enige gids

Jeremy Bangs in zijn American Pilgrim Museum in Leiden. Hij weet alles van de Pilgrim Fathers, die vanuit Engeland naar het tolerante Leiden waren gevlochten. FOTO PHIL NIJHUIS

De helft van de tweeduizend bezoekers van het museum aan de Beschuitsteeg is Amerikaans of Brits

van het museum. Bangs verwijst naar de begrafenis van een van de kinderen van William Brewster, de latere leider van de Plymouth-kolonie. "Die uitvaart moet zijn geregeld door de koster van de Hooglandse Kerk, en die woonde hier."

Het American Pilgrim Museum herbergt eveneens het Pilgrim Archief, een van de redenen waarom Amerikanen door de lage houten toegangsdeur binnenkomen. Een groot aantal van hen stamt af van de Pilgrim Fathers, de grondleggers van de huidige Verenigde Staten. Van minstens zeven Amerikaanse presidenten is bekend dat zij nakomelingen zijn van de Pilgrim Fathers, onder wie Franklin D. Roosevelt en de beide oud-presidenten Bush.

Bangs: "Ook president Obama heeft wortels in Leiden. Hij stamt niet af van de eerste 102

passagiers die op 16 september 1620 met de Mayflower vertrokken, maar is via moederskant een nazaat van de pilgrimsfamilie Blossom. Die woonde hier in Leiden tegenover de Pieterskerk en reisde wat later, in 1629, eveneens af naar Plymouth."

Bangs is een van de experts op het gebied van de groep Engelse geloofspuriteinen die hun land verlieten, omdat zij door koningin Elisabeth en haar opvolger Jacobus I werden vervolgd. Eind jaren tachtig van de vorige eeuw was de Leidenaar curator van Plimoth Plantation Museum in Massachusetts, waar de Pilgrims bij aankomst in de VS hun eerste kolonie stichtten. Ook schreef hij een groot aantal boeken over de groep waarmee hij inmiddels zo verweven is geraakt.

Hollands huwelijksrecht

Bangs weet dan ook hoe invloedrijk het verblijf van de Pilgrim Fathers in Leiden is geweest. "Het opmerkelijkste is dat zij direct al bij het eerste huwelijk, dat was een paar maanden na aankomst in Plymouth Colony, een burgerlijk huwelijk voltrokken. Dat was gebaseerd op ons Hollandse huwelijksrecht uit die tijd en markeerde het begin van de scheiding van kerk en staat in de VS."

Ook de vereniging 'Mayflower 400', die is opgericht door twaalf Britse en Amerikaanse steden, erkent de historische waarde van toevluchtsoord Leiden. Volgens de Britten is de Nederlandse stad een onlosmakelijk onderdeel

'Via moederskant is Obama een nazaat van de pilgrimsfamilie Blossom. Die woonde in Leiden tegenover de Pieterskerk.'

van 'welhaast de meest invloedrijke zeereis in de geschiedenis (...), die leidde tot het ontstaan van de machtigste natie ter wereld'.

Dat ook de Amerikanen het Leidse historisch erfgoed een warm hart toedragen, bleek al in de jaren negentig van de vorige eeuw. Zij beijerden zich toen voor behoud van restanten van de Onze Lieve Vrouwekerk van Leiden, waar de Pilgrim Fathers in bange dagen tot God baden. Verontwaardigde Amerikaanse nazaten wezen op het belang van de 'kostbare erfenis' en de bijzondere verwevenheid van de Nederlanders met de Amerikaanse geschiedenis.

In de folders van 'Mayflower 400' staat Leiden al genoemd als deelnemer aan de herdenkingsactiviteiten. Tot nu toe lopen de voornemens uiteen van het slaan van een speciale munt tot renovatie van historische gebouwen en het

bouwen van een replica van de Mayflower.

Kwartiermaker Roumen wil niet meelifen op de spanningen van de Amerikanen en de Britten. Al kunnen die goed zijn voor het aantrekken van toeristen. "Het gaat in alle gevallen om een gering aantal extra bezoekers, met weliswaar relatief veel geld en een bovengemiddelde interesse in onze stad", aldus Roumen. Dat alleen is niet genoeg voor het bemachtigen van investeringen door hoteliers, musea, bedrijven en instellingen.

Roumen zoekt uit of er aansluiting is met het historisch besef van de Leidenaren, die elk jaar met haring en wittebrood de bevrijding van de Spanjaarden vieren. "Feit is dat ons 3 oktoberfeest als voorbeeld heeft gediend voor Thanksgiving, het oogstfeest dat zich heeft ontwikkeld tot de nationale Amerikaanse feestdag. De Pilgrim Fathers maakten de viering van het Leidens Ontzet hier mee." Hoe dan ook, Roumen inventariseert gedurende een halfjaar de bereidheid om financieel en inhoudelijk te investeren in het Pilgrimsjaar 2020.

Bangs zegt te hopen op een waardige herdenking met diepgang. "Ik begrijp dat het Britse Plymouth het jaarlijkse vuurwerk in dat jaar wat groter wil aanpakken. Als men slechts uit is op het aantrekken van extra toeristen en investeerders, dan kunnen ze het beter laten bij de aandacht die er gewoonlijk al voor de Pilgrim Fathers is. En, het bouwen van een replica van de Mayflower, dat hoeft helemaal niet. Die is er al, in Plymouth in de VS."